

3. Hospodářsky vyspělé makroregiony

V Kalifornii, východně od San Franciska, se v centrální části pohoří Sierra Nevada nachází třetí nejstarší národní park USA – Yosemite. Toto pohoří je dosud z velké části ukázkou málo dotčené přírody amerického Západu. Scénérie vrcholů pohoří, kolmé žulové stěny, čisté řeky, vodopády, jezera, lesní partie s gigantickými stromy sekvojemi, krajina modelovaná ledovci jsou předmětem ochrany od roku 1890. Celé území je rájem turistů a horolezců.

ce řídké, na rozdíl od náhorních plošin Mexika a Peru. Přistání Vikingů okolo roku 1000 v oblasti Newfoundlandu [njúfaundlendu] nemělo pro trvalé osídlení větší význam. **Kolonizace či proces osvojování území člověkem** byl zprvu velice opatrný a váhavý. Jako první začali kolonizovat Angloameriku Španělé, kteří od poloviny 16. století pronikali na Floridu a z Mexika do nynějšího Texasu a Kalifornie. Ve stejné době se dostali Francouzi do ústí řeky Svatého Vavřince

(St. Lawrence River [sent lorenc rivr]), do oblasti zvané Francouzská Kanada. První anglickou osadou byl Jamestown [džejmstaun], založený roku 1607 ve Virginii. Své osady na pobřeží středního Atlantiku měli i Švédové (dnešní stát Delaware [delavár]) a Nizozemci, kteří v roce 1624 založili Nový Amsterdam, nynější New York. Postupem času se situace značně zjednodušila, v kolonizaci pokračovali pouze Angličané a na jihozápadě dnešních USA Španělé.

Již v polovině 18. století bylo zřejmé, že se koloniální systém v Angloameri-

ce přežil a 13 britských kolonií spěje k nezávislosti. Byla stvrzena Deklarací o nezávislosti a vznikem **Spojených států amerických (1776)**. Američané svůj stát založili na nových, dosud nevyzkoušených demokratických principech. Odmítli evropskou feudální tradici a přijali republikánskou ústavu, založenou na ochraně jednotlivce před státní byrokracií. Od začátku 19. století se území USA rozšířilo a zesílil jejich politický vliv. Do poloviny 19. století získala kontinentální část USA svoji současnou podobu. V roce 1867 koupily USA od Ruska Aljašku a postupně se celá Amerika dostává pod jejich vliv. Velmocenské postavení získávají USA zejména po první světové válce. Hegemonie USA nabyla převahy po rozpadu bipolárního světa v 90. letech minulého století. Americké vojenské síly dokáží zasahovat v různých částech světa (v nedávné minulosti tomu bylo v Kariibiku, na Korejském poloostrově, ve Vietnamu, Afghánistánu či Iráku).

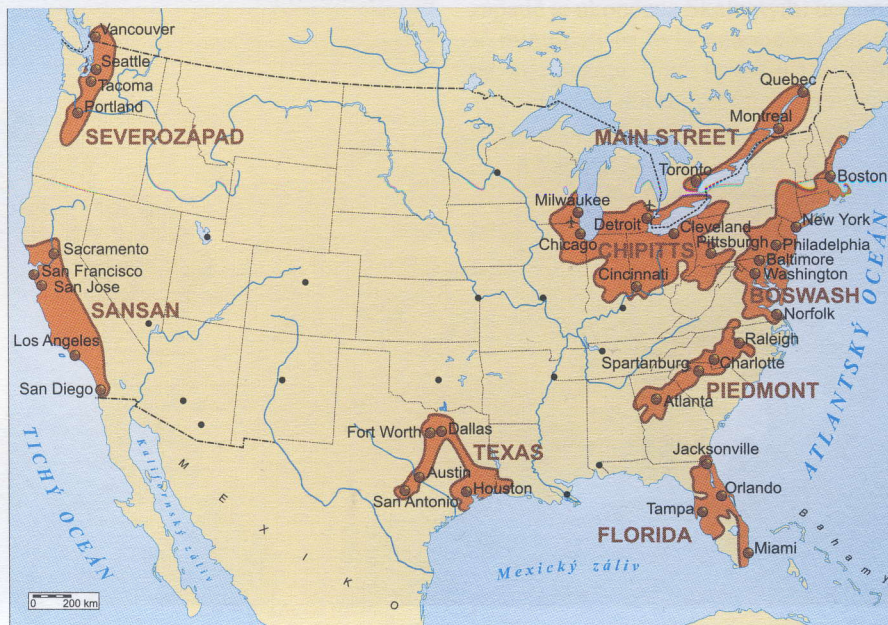
3.4.1 Spojené státy americké (USA)

USA jsou plošně 4. největším státem světa (9,5 mil. km²), podle počtu obyvatel zaujímají 3. místo a **podle ekonomického potenciálu a politické síly jsou vedoucí světovou velmocí**.

Neobyčejná **pestrost „amerického národa“** je výsledkem neustálého přílivu přistěhovalců z celého světa; USA jsou nazývány „tavicím kotlem“ národů a kultur. **V USA žije přes 305 mil. obyvatel, tj. asi 5 % světové populace.** Je to 60x více než v roce 1800 a téměř čtyřná-

Mt. McKinley (6194 m n. m.) na Aljašce v pohoří Alaska Range je nejvyšší horský vrchol Severní Ameriky a zároveň i USA. V řeči kmen Athabascan se nazývá Denali, což znamená „Největší hora“. Tento název se nyní prosazuje místo názvu, který hora dostala na počest amerického prezidenta Williama McKinleyho. Vrchol patří mezi nejstudenější místa Země. To proto, že leží poblíž severního polárního kruhu a místní podnebí je silně ovlivněno blízkostí Tichého oceánu a velkým převýšením nad okolní krajinou.

Hlavní jádrové hospodářské oblasti Severní Ameriky

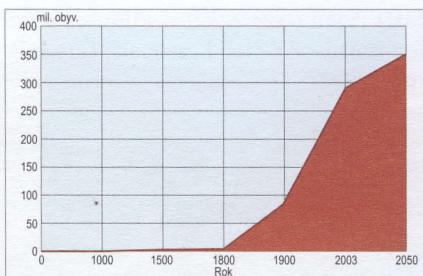
3. Hospodářsky vyspělé makroregiony

sobně než na konci 19. století. Růst přirozenou měnou umocňovaly silné **imigrační vlny**. Uvádí se, že od roku 1820 se do USA přistěhovalo přes 60 mil. obyvatel, hlavně z Německa (7 mil.), Británie (5 mil.) a Itálie (5 mil.). Přesídlenci z Evropy dali zemi převážně anglosaský ráz. V současné době zde každoročně „hledá štěstí“ a lepší životní podmínky milion přistěhovalců, z toho 400 tis. legálních. Zatímco v minulosti přicházelo nejvíce Evropanů, dnes převažují Asiaté a Hispánci. Původní obyvatelé USA – **indiáni** (příslušníci jednotlivých indiánských kmenů, Siouxové, Apačové, Dakotové, Navajové aj.) – byli téměř vyhubeni. Z 10 milionů jich zůstalo na počátku 20. století necelých 300 tisíc. Do současnosti se jejich počet zvýšil na 2 miliony. Žijí hlavně v západní části USA (v Novém Mexiku tvoří 10 % populace) a na Aljašce (15 %). V kmenových rezervacích žije asi třetina z nich.

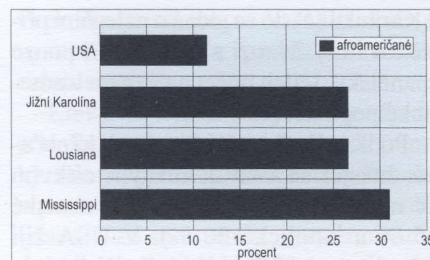
Černoši byli přivázeni z Afriky na práci na plantáže otrokářského Jihu; jejich potomci tvoří 13 % populace. V současné době osidlují i velká města na severovýchodě USA (např. ve Washingtonu mají převahu). Černošská populace se vyznačuje nižšími příjmy, méně kvalitním vzděláním a vyšší kriminalitou. Korektnost většiny obyvatel Ameriky vyžaduje jejich pojmenování jako **Afroameričané**.

Hispánci (Hispanos, také Latinos, 10 % populace), žijící na jihu a jihozápadě USA, pocházejí hlavně z Mexika

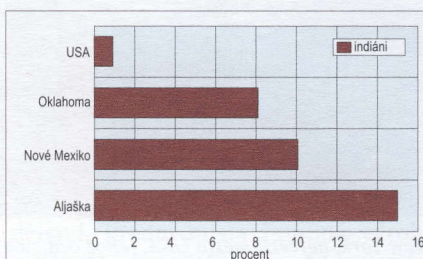
Mapka zachycuje vývoj (růst/pokles) hustoty zalidnění obyvatelstva USA v letech 1930–2000 v procentech. Z tohoto vývoje je patrný stálý pohyb obyvatel USA z východu na západ, kam se přesouvají i jádrové oblasti hospodářského rozvoje. Tento proces začal za druhé světové války v souvislosti s rozvojem zbrojního průmyslu.

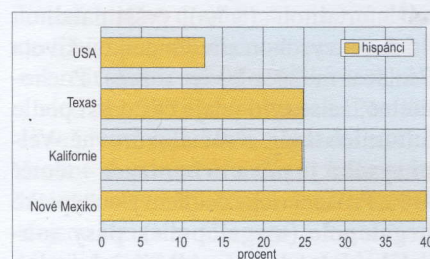
Vývoj počtu obyvatel Severní Ameriky

Státy USA s nejvyšším podílem Afroameričanů (2005)

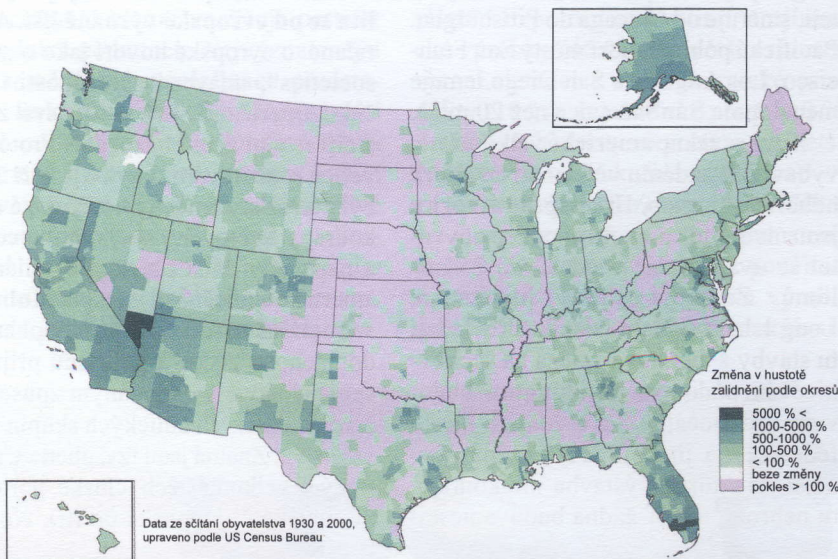

Státy USA s nejvyšším podílem indiánů (2005)

Státy USA s nejvyšším podílem Hispánců (2005)

Grafy uvádějí informace o obyvatelstvu Severní Ameriky a USA. První graf dokumentuje vývoj počtu obyvatel Severní Ameriky. Je na něm patrný značný vzestup v době začínající kolonizace evropskými přistěhovalci od 18. a 19. století. Další grafy uvádějí státy USA s nejvyšším podílem Afroameričanů (černošského obyvatelstva), s nejvyšším podílem indiánského obyvatelstva, a nejvyšším podílem Hispánců (přistěhovalců z oblastí Latinské Ameriky).

Státy podle počtu obyvatel (2008)

pořadí	stát	mil.
1	Čína	1 335
2	Indie	1 145
3	USA	305
4	Indonésie	230
5	Brazílie	190

Největší producenti pšenice (2007)

pořadí	stát	mil.t
1	Čína	110
2	Indie	75
3	USA	55
4	Rusko	45
5	Francie	35

Největší producenti kukuřice (2007)

pořadí	stát	mil.t
1	USA	330
2	Čína	150
3	Brazílie	50
4	Mexiko	23
5	Argentina	22

Výroba elektřiny (2007)

pořadí	stát	mld.kWh
1	USA	4170
2	Čína	3250
3	Japonsko	1100
4	Rusko	950
5	Indie	650

Těžba ropy (2006)

pořadí	stát	mil.t
1	Saudská Arábie	515
2	Rusko	480
3	USA	310
4	Irán	210
5	Čína	185

Těžba uhlí (2007)

pořadí	stát	mil.t
1	Čína	2550
2	USA	1050
3	Indie	480
4	Austrálie	400
5	Rusko	315

3. Hospodářsky vyspělé makroregiony

a Karibiku (často se jedná o nelegální přistěhovalce). Mnozí z nich hovoří pouze španělsky. Jejich počet a význam v americké populaci stále roste.

Podle **náboženství dominují křesťané**, hlásící se však k různým církvím (k nezávislým 30 %, k protestantské 25 % a katolické 20 %). V USA žijí i muslimové a 2 % židů. Americká populace se vyznačuje **příznivými demografickými charakteristikami**, nízkou mortalitou (8 ‰), vyšší natalitou (15 ‰) a vysokou střední délkou života (75 let u mužů a 80 let u žen). Pochopitelně, že se tyto údaje často liší podle kulturních tradic a sociální úrovně. Velmi **vysoká je míra urbanizace** – téměř 80 %. Pro americké osídlení jsou typické

megalopole (megalopolis), pásy souvislého městského osídlení, kdy jedno město přechází plynule v druhé. Největší megalopole prochází podél východního pobřeží USA, od Bostonu přes New York a Filadelfii do Washingtonu; žije v ní přes 40 mil. obyvatel a bývá označována jako **Boswash**. Druhá nejvýznamnější megalopole, **Chipitts**, s 30 mil. obyvateli, směřuje od Chicaga do Pittsburghu. Pacifické pobřeží mezi městy San Francisco, Los Angeles a San Diego lemují megalopole **SanSan** (více než 20 mil.).

Když se řekne **americké velkoměsto**, vybaví se každému většinou New York nebo Washington. Hranice **New Yorku** jsou neurčité, a proto i počet obyvatel se uvádí různě – od 13 do 25 milionů. Zahrnuje ostrovy Manhattan, Long Island a State Island. Převládají tu stavby z betonu a železa na šachovnicovém půdorysu. **Washington**, budovaný od počátku jako hlavní město federace, je jiný, určitější a má pevnější strukturu. Výstavba mrakodrapů tu nehrozí, neboť žádná budova nesmí

New York, největší město USA, jehož centrum (Down Town) je „mrakodrapovým vzorem“ pro všechna „city“ amerických velkoměst; v pozadí řeka Hudson.

být vyšší než Kapitol (sídlo Amerického kongresu, tj. parlamentu). Městské třídy se paprskovitě sbíhají u Kapitulu a Bílého domu (sídla prezidenta); velké plochy zaujímají parky a zahrady.

Americká společnost a její mentalita se od evropské výrazně liší. Američané o evropské hovoří jako o „tired societies“, unavené společnosti. Většina Američanů věří v **silu své země a cítí se v ní velmi bezpečně**. Proto byli velice rozčarováni, když 11. září 2001 byly teroristy zničeny newyorské mrakodrapy Světového obchodního centra a napadeny další objekty. Problémem americké společnosti jsou **prohlubující se sociální rozdíly** (10 % nejbohatších domácností získává polovinu příjmů), spojené navíc s izolovaným způsobem života některých etnických skupin obyvatelstva. Známa jsou tzv. ghetta v amerických velkoměstech (čínské, portorické, italské či japonské čtvrti). Novým

prvkem jsou také tzv. „**gate communities**“ – uzavřené části měst, kam směřjí pouze bydlící a jejich návštěvy. Tyto zóny vznikají na atlantickém pobřeží, na Floridě a často na přilehlých ostrovech. Snaha po odstraňování diskriminace se mnohdy přehoupla do opačného extrému, kdy vlivem tzv. pozitivní diskriminace, jsou zvýhodňovány sociálně slabé nebělošské skupiny obyvatel.

USA jsou **ekonomicky daleko nejvyspělejší stát planety** (objem HDP mají 2,5x vyšší než má Čína a Japonsko a 5x vyšší než Německo či státy na 3. a 4. pořadí světového žebříčku). **Vyspělé jsou všechny sféry hospodářství**; tradici má většina průmyslových odvětví, zemědělství vykazuje velké přebytky, špičkovou úroveň se vyznačují služby a rozvinuty jsou všechny druhy dopravy, která tvoří výborně fungující systém. Prosazují se supermoderní obory, opírající se o výzkum a inovace. V USA vznikly i **první technopole, výrobní areály propojující výzkum a výrobu**.

Z jednotlivých sektorů národního hospodářství má vedoucí postavení **terciární sektor** (služby), který zaměstnává 72 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, následuje sekundární sektor s 25 % a s velkým odstupem primér s pouhými 3 %.

Těžba surovin zahrnuje téměř kompletní sortiment; podílí se 25 % na celkové světové těžbě. **Z paliv je to ropa, zemní plyn a černé uhlí.** Protože spotřeba je obrovská, vlastní ropa (10 % světové těžby) nestačí a musí se dovážet. Hlavními oblastmi těžby jsou Mexický záliv (50 %), Aljaška (25 %) a Kalifornie (15 %). Zhruba ve stejných lokalitách se těží i zemní plyn (20 % světové

Hlavním městem USA je Washington. Metropole je nazvána po prvním americkém prezidentu Georgi Washingtonovi. Byla budována jako hlavní město federace podle pevného stavebního plánu. Městské třídy nemají pravoúhloú dispozici jako ve většině amerických velkoměst, ale sbíhají se paprskovitě u Bílého domu.

těžby). Rozsáhlé jsou zásoby kvalitního černého uhlí (třetina světových zásob) v oblasti Appalačské pánve a ve státech Illinois, Severní Dakota a Wyoming. **Železná ruda** se těží nedaleko Hořejšího jezera (80 % celostátní těžby). Ostatní suroviny, s výjimkou fosfátů (Florida), se nacházejí převážně ve Skalnatých horách. USA zauímají první místo na světě v těžbě fosfátů, síry a molybdenu (50 % světové těžby). Americké průmyslové subjekty, strukturované do **gigantických koncernů (korporací), patří k největším na světě** a plná polovina z nich se nachází v první světové desítce. Mnohé, napojením na světovou síť dceřiných společností a partnerských firem, mají **nadnárodní charakter**. Prosazují se hlavně ve strojírenství (automobilové koncerny), petrochemii a elektronice.

Spotřebou energie jsou USA na prvním místě na světě. Přes 40 % energie se získává z ropy; podíl domácího černého uhlí na energetické bilanci se snaží USA zvyšovat ve snaze omezit závislost na dovozu ropy. USA jsou i největším spotřebitelem a producentem **elektrické energie** (25 % světové výroby). Vyrábí se převážně v tepelných elektrárnách (75 % celkové produkce). Přes sto jaderných elektráren, lokalizovaných z důvodů bezpečnosti provozu hlavně do oblasti Skalnatých hor, dodává asi 15 % a na vodní elektrárny připadá 10 % vyrobené elektrické energie (hydropotenciál je prakticky vyčerpán). Nejvýznamnější vodní elektrárny byly vybudovány na řekách Columbia (hydroelektrárna Grand Coulee 6800 MW) a Tennessee. O využití alternativní energie – geotermální, větrné či sluneční – usiluje Kalifornie.

Hutnictví a strojírenství se prosazuje svou vysokou kvalitou. Díky miniaturizaci a používání plastů se snižuje výroba oceli (podíl na světové produkci klesl k 10 %). Výrobky barevné metalurgie využívá elektronika, letecká a jaderná technika. USA jsou největším výrobcem hliníku na světě (15 %), přestože se bauxit musí dovážet. Strojírenství se podílí na světové produkci 25 %; USA jsou největším producentem letadel (Los Angeles, San Diego, St. Louis, Houston, Seattle „Boeing“), zbraní a elektrotechniky. Tradiční výrobu představují automobily (15 % světové produkce), jejichž výrobu ovládá tzv. „velká trojka“: General Motors, Ford a Chrysler.

Světové úrovně dosahuje elektronika a elektrotechnika. Počítačová vel-

moc se opírá o firmy jako např. IBM, General Electric, UNISYS, Microsoft či Motorola. Špičková je telekomunikační technika a fototechnika – firmy Kodak a Polaroid. USA jsou největším výrobcem chladniček a 2. místo zauímají ve výrobě ledniček a praček. Provoz automobilů je závislý na **petrochemii** (koncerny Exxon, Mobil, Texaco). Největší rafinerie ropy lemuji Mexický záliv a nalezneme je i ve velkých přístavech při Atlantiku (40 % světové výroby benzínu). Gumárenský průmysl reprezentuje značka Goodyear v Ohio. USA jsou světovou velmocí ve výrobě umělých hnojiv, plastů a kosmetiky. **Potravinářský průmysl** zpracovává produkci výkonného amerického zemědělství. Přední místa zauímá výroba mléka (1. na světě), masa (2.) a másla (3. na světě). Populární jsou nápoje firem Coca-Cola a Pepsi-Cola. V USA se vyrobí také nejvíce whisky a piva.

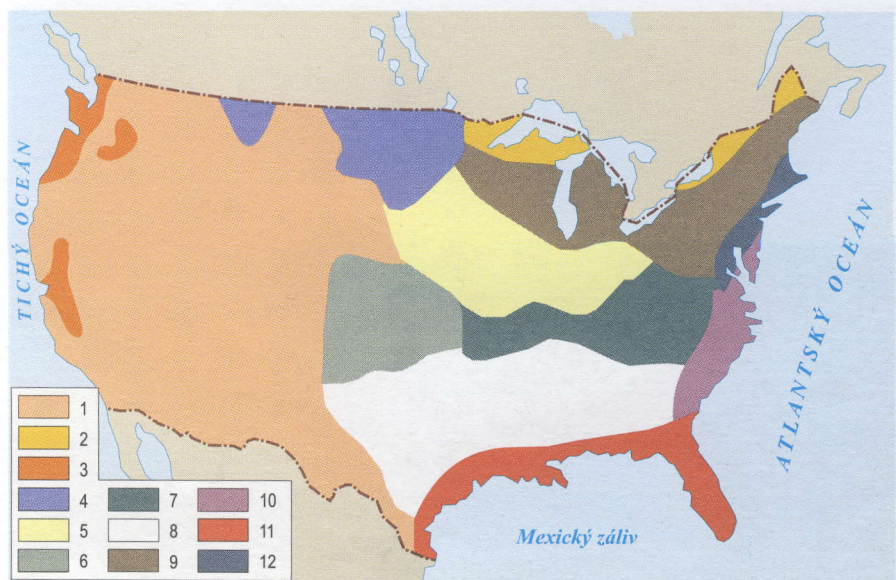
Značně přebytkové zemědělství dosahuje vysoké úrovně – více než 15 % celosvětové zemědělské produkce. Vyznačuje se vysokou produktivitou a specializací, kterou umožňuje pestrost přírodních podmínek. Nejvýznamnější pás **zemědělské specializace** představuje **kukuřičný pás** (Corn Belt), ležící jižně od Velkých jezer. Dodává 40 % americké kukuřice, vyniká intenzivním chovem vepřů a skotu na mléko. Nově se rozšiřují plochy pěstování sóji. Tradiční bavlníkové plantáže byly přemístěny více na západ, hlavně do Texasu. **Prérie jsou známé extenzivním cho-**

vem skotu na maso. V Kalifornii je **vysoce rozvinuta produkce ovoce, zeleniny a vína.**

Efektivní dopravní systém je zásadní podmínkou úspěšného rozvoje ekonomiky. Nic nezměnilo americkou společnost v posledních 75 letech jako automobilizace. Vžil se i termín „**automobilová doba**“. Podle Američanů je svobodný ten, kdo se dokáže odpoutat a vyrazit, svobodný je ten, kdo sedí za volantem. Lákají hlavně dlouhé nekonečné dálnice („highways“) vedoucí pustou krajinou. Síť dálnic spojuje 90 % všech měst s více než 50 tisíci obyvateli. Po silnici se přepravuje 20 % nákladní a 85 % osobní dopravy. Hustá je vnitrostátní **letecká síť**. Největšími letišti na světě jsou Atlanta, Chicago a New York. Vysoký podíl na přepravě nákladů má železniční (40 %) a říční doprava (15 %). **Velká jezera jsou nejdůležitějším sladkovodním spojem světa.**

Zahraniční obchod se světem spíše stagnuje a vyznačuje se silně zápornou bilancí (hlavně v důsledku obrovského dovozu ropy a čínského spotřebního zboží). Exportují se kvalitní strojírenské výrobky (45 % – největší exportér zbraní, letadel a PC), chemické produkty (10 %), zemědělské zboží (10 % z celkové hodnoty exportu – největší exportér masa, kukuřice a pšenice).

Rozhodující jádrovou oblastí USA je „průmyslový pás“ („Industrial Belt“). Označení je dnes již poněkud zavádějící, neboť průmyslová výroba daleko ustupuje významu terciární-

Oblasti zemědělské specializace USA: 1 – chov dobytka na maso a závlahové rolnictví, 2 – chov dobytka na mléko a ovocnářství, 3 – tichomořská ovocnářská a zelinářská oblast, 4 – jarní pšenice, 5 – kukuřice, 6 – ozimá pšenice, 7 – smíšené zemědělství, 8 – bavlna a sója, 9 – chov dobytka na mléko, 10 – atlantská ovocnářská, zelinářská a tabáková oblast, 11 – subtropické plodiny, 12 – megalopolis BOSWASH.

3. Hospodářsky vyspělé makroregiony

ho sektoru. Pás se rozkládá na území dvou největších megalopolí, BOSWASH a CHIPITTS, a vytváří přes polovinu HDP celých USA. Neustálou modernizací tradičních odvětví si udržuje prioritu dopravního strojírenství (Detroit, Lansing), elektrotechnika a hutnictví (Pittsburgh, Buffalo). Světovým globálním ekonomickým jádrem je **New York** (18 mil. obyvatel) – sídlo OSN, největší finanční centrum světa (Wall Street) s prestižními univerzitami. Velkoměsto je významným cílem cestovního ruchu a místem konání kongresů a sjezdů. **Filadelfie** (Philadelphia, 6 mil. obyvatel), první hlavní město USA v letech 1790–1800, je obchodní, finanční a vědecké centrum. Průmyslu dominují velké rafinerie ropy. **Chicago** (10 mil. obyvatel), dopravní uzel (po Atlantě největší letiště na světě) při Michiganském jezeře, se zformovalo ve středisko obchodu s obilím a masem; pyšní se největším americkým mrakodrapem (Sears tower, 443 m vysoký). Pro ekonomický rozvoj oblasti je důležitá vodní cesta po řece Hudson, která je propojena kanálem s Velkými jezey.

Druhou jádrovou oblastí, která se v současné době dynamicky rozvíjí, je megalopole **SanSan** v Kalifornii. Soustředují se v ní **nejprogresivnější průmyslové obory a technoparky**. Významné je zemědělství a rozvoj cestovního ruchu. Největším jádrem oblasti

Las Vegas, město zábavy, rekreace a hazardu

je **Los Angeles** (12 mil. obyvatel). Průmyslové výrobě dominuje petrochemie, výroba letadel a aut. Hollywood je světovým centrem filmového průmyslu. **San Francisco** (8 mil. obyvatel), finanční a obchodní centrum, bývá označováno pro svou přírodní scenérii za nejkrásnější město světa. V Berkeley sídlí prestižní univerzita. Jižně od města se nachází **Silicon Valley** (doslova *Křemíkové údolí*). Název asi 19 sídel, roztroušených v údolí San José, je odvozen od společ-

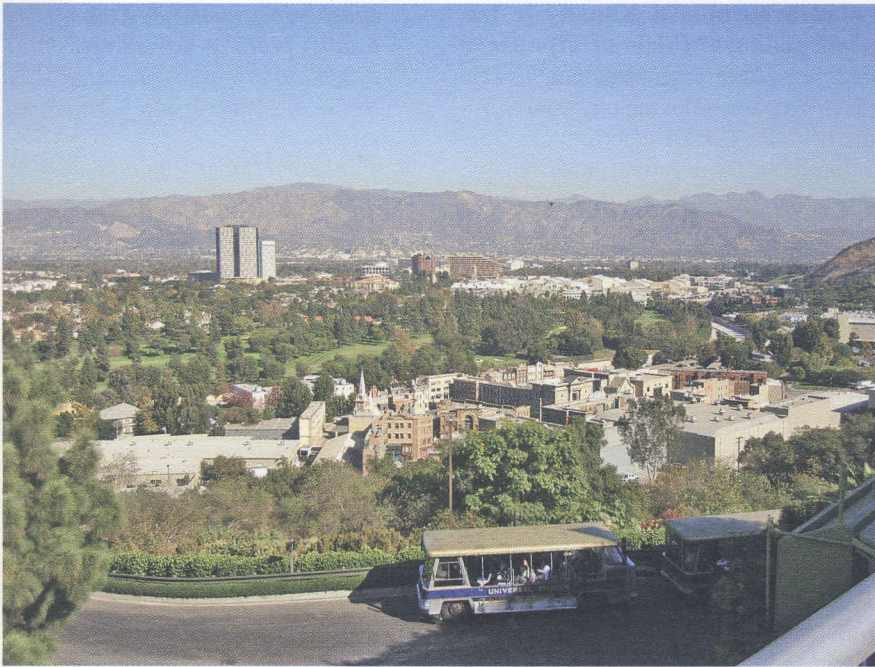
ností zabývajících se křemíkovými, tedy silikonovými mikročipy a počítači. Sídlí tu světoznámé firmy jako Hewlett-Packard, Google (aktuálně nejdražší firemní značka světa) či Apple Computer. Inc. Google je jeden z nejpobulárnějších internetových vyhledávačů s areálem zvaným Googleplex; firma Apple zase výrazně pomohla nástupu osobních počítačů v 70. letech. Dnes je údolí světovým centrem počítačového a technologického průmyslu, zdejší pozemky patří k nejdražším v USA. Megalopole SanSan je součástí tzv. „**slunečního pásu**“, probíhajícího od Kalifornie po Floridu. Vyznačuje se dynamickým populačním a ekonomickým růstem většiny velkých měst v kontrastu s průmyslovým pásmem, kde města stagnují. Američané v postproduktivním věku nyní cestují „za sluncem“, proto jižní státy, především Kalifornie a Florida, významně populačně rostou, byť se na růstu podílejí především penzisté.

USA jako celek představují výraznou jádrovou oblast současného světa. Při regionálním hodnocení je však třeba zdůraznit, že vedle nejvýznamnějších světových jader zde najdeme i rozsáhlé přechodné, a hlavně **periferní oblasti**. Jsou jimi především rozsáhlé, málo zalidněné oblasti **Aljašky, Skalnatých hor, kulturní stepi a prerie na jejich východním úpatí**, menší oblasti i jinde. Zde je životní úroveň většiny obyvatelstva podstatně nižší než v oblastech jádrových, ale mnohonásobně vyšší ve srovnání s většinou obyvatel chudých makroregionů současného světa.

Jedním ze středisek tichomořského západu USA (Kalifornie) je významný přístav San Francisco, ležící v chráněném zálivu (San Francisco Bay). Průlivem Golden Gate (Zlatá brána) je spojen s Tichým oceánem. Na snímku most přes tuto zátoku. Město leží v seizmicky velmi neklidné zóně na zlomu San Andreas. Hrozí mu stálá zemětřesení. V roce 1906 jedno z nich zničilo téměř celé město.

Část Los Angeles v oblasti Kalifornie – pohled ze studia Universal

3.4.2 Kanada

Kanada zaujímá severní polovinu severoamerické pevniny s přilehlými ostrovy. S plochou 10 mil. km² je po Rusku **druhým největším státem světa**. Kromě USA nemá hranice s žádnou jinou zemí. Právě s tímto **sousedem má nadstandardní vztahy** – propojenou ekonomickou výrobu – a je turistickým zázemím pro jeho obyvatele. Kanada je federativní stát. Nejvyšším představitelem zůstává formálně britská královna.

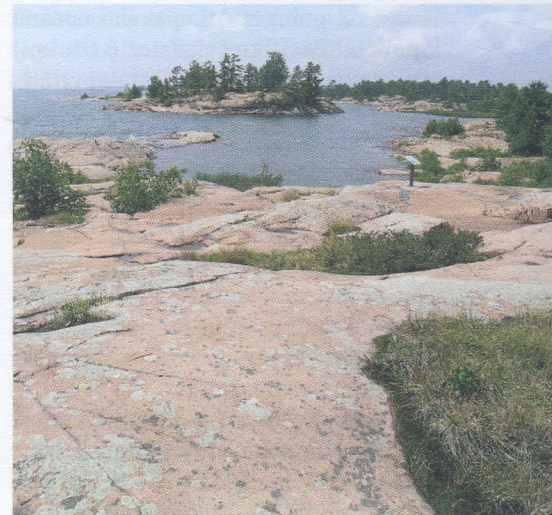
Tvrdé přírodní podmínky na severu země způsobily, že 90 % obyvatel žije v 300 km širokém pásu podél hranice s USA. Původní obyvatelé (indiáni, Inuité – Eskymáci) žijí roztroušeně po celém území Kanady (hlavně na severu) a tvoří necelé 2 % populace. V Kanadě existují dva úřední jazyky. Převažuje anglicky mluvící obyvatelstvo; frankofonní (francouzsky mluvící) je zejména Québec (25 % obyvatel Kanady). Mírně převažují katolíci nad protestanty. V Kanadě platí omezení pro imigraci. Přesto se ročně přistěhuje okolo 100 tis. osob, hlavně z Asie a Karibiku.

Kanada je druhou největší ekonomikou velmocí západní polokoule. Až do třicátých let minulého století typicky zemědělská a dřevařská země se díky dynamickému růstu po druhé světové válce proměnila v **moderní průmyslový stát s vyspělým zemědělstvím**. Podle velikosti HDP zaujímá 8. pořadí ve světě.

Ekonomika se opírá o **velmi pestré a bohaté přírodní bohatství** – lesy, ryby, a hlavně nerostné suroviny. Kanada zaujímá 1. místo na světě v těžbě niklu (25 %), zinku (20 %) a uranu (30 % světové těžby) a přední pozici v těžbě rud mědi, olova, zlata, platiny a stříbra. Důležitá je i těžba zemního plynu a ropy (Alberta, povodí Mackenzie a šelf Severního ledového oceánu). Tradiční je těžba železné rudy na poloostrově Labrador a černého uhlí v Albertě.

Nejvýznamnějšími průmyslovými odvětvími je dopravní strojírenství, pet-

rochemie, barevná metalurgie a dřevozpracující průmysl. Téměř **60 % elektřiny připadá na vodní elektrárny** (např. La Grande a Churchill na Labradoru), 15 % na jaderné elektrárny. Výrobu automobilů ovládají americké koncerny (Windsor, Toronto). Vyrábějí se speciální letadla (aerotaxi, letadla pro zemědělství a lesnictví) a strojní zařízení pro papírenský a ropný průmysl. Petrochemie se soustřeďuje v Albertě (Edmonton, Calgary) a v přístavech (Vancouver). Surovinové bohatství vedlo k rozvoji **barevné metalurgie**. Kanada je druhým největším výrobcem hliníku na světě. Jedinečné předpoklady pro rozvoj má **dřevozpracující průmysl** – výroba papíru (4. místo na světě),

Národní park Killarney (Kanada) se rozkládá na severním okraji Huronského jezera.

Toronto, hlavní město kanadské provincie Ontario (přístav na jezeře Ontario), je největší město Kanady (v aglomeraci 4 milionů obyvatel) a významné centrum průmyslu a obchodu.

3. Hospodářsky vyspělé makroregiony

celulózy, nábytku a řeziva. Kanada je největším světovým exportérem dřeva. **Potravinářský průmysl** je zaměřen na zpracování masa, mléka a ryb.

Zemědělství disponuje pouze 5 % orné půdy z rozlohy Kanady a přestože zaměstnává pouze 3 % ekonomicky aktivního obyvatelstva, je soběstačné a řada produktů jde na export. Převažuje farmářská, vysoce produktivní velkovýroba (mechanizace). Nejúrodnější oblasti jsou prairie. Tradiční je **rybolov** v Atlantském oceánu na mělčinách u poloostrova Labrador. Vlivem nadměrného výlovu však těmto lovištím hrozí devastace.

Doprava hraje důležitou roli vzhledem k obrovským přepravním vzdálenostem při převozu surovin. Nejdůležitější je železniční doprava. Vzdálenost od pobřeží Atlantského oceánu k pobřeží Pacifiku (více než 6 tis. km) překonávají transkontinentální tratě. Neobyčejný význam má lodní doprava na řece Sv. Vavřince a na Velkých jezerech.

Kanada patří k největším exportérům na světě a má tradičně kladné obchodní saldo. Hlavní exportní komodity představují strojírenské výrobky (45 % – auta, strojní zařízení), paliva a rudy (25 % – zemní plyn, zinek, nikl, uran), papír a dřevo (15 % z celkové hodnoty exportu). Turisticky jedna z nejvíce navštěvovaných zemí (ročně 40 mil. návštěvníků) nabízí hlavně přírodní atraktivitu (divokou panenskou přírodu).

Jádrovou oblastí Kanady je tzv. „zlatá podkova“ (Main street) – území mezi Torontem a Montrealem. Je sem koncentrována polovina obyvatel a produkuje se 75 % HDP celé Kanady. Specializuje se na dopravní strojírenství, hutnický, chemický a dřevozpracující průmysl. Hlavními centry jsou **Toronto** (v aglomeraci 4 mil. obyvatel), středisko finančnictví, polygrafie, významná je výroba osobních automobilů, telekomunikačních a informačních technologií. **Montréal (Montreal)** [montriól], přes 3 mil. obyvatel, největší frankofonní město západní polokoule, vyniká výrobou léčiv a elektroniky, softwarovým inženýrstvím a kosmickým průmyslem.

Druhou jádrovou oblastí je jih Britské Kolumbie s jádrovou aglomerací **Vancouver–Victoria** (a **Seattle** v USA, viz mapa na str. 88).

Otázky a úkoly

1. Určete na fyzickogeografické mapě velké přírodní celky v makroregionu Severní Ameriky.
2. Srovnajte ve Školním atlasu světa mapu podnebných (teplotních) podmínek Severní Ameriky a Evropy. Komentujte svá zjištění a zhodnoťte faktory způsobující rozdíly především lednových teplot vzhledem k zeměpisné šířce.
3. Jak se nazývají původní obyvatelé Severní Ameriky? Popište, jakým

způsobem zajišťovali svoji výživu a další potřeby. Jak se žije dnes? Zjistěte podrobnosti o kanadském teritoriu Nunavut a o jeho obyvatelích.

4. V historii makroregionu Severní Ameriky sehrály významnou roli „zlaté horečky“. Jak ovlivnily tento region?
5. Řeky na území Severní Ameriky jsou významnými dopravními osami. Svým využitím pro dopravu se však velmi liší. Uveďte, proč tomu tak je.
6. Vyhledejte na mapách hlavní jádrové oblasti ve Spojených státech a v Kanadě. Určete jejich znaky a hospodářskou specializaci.
7. Na politické mapě Severní Ameriky vyhledejte jednotlivé státy USA a kanadské provincie a teritoria. Uvádějte jejich významné přírodní celky, jádrové a periferní oblasti, významná města, národní parky, lokality cestovního ruchu, přední univerzity a další zajímavosti.
8. Uveďte, co způsobuje nerovnoměrnost v osídlení Spojených států a Kanady.
9. Existuje v Severní Americe transkontinentální doprava? V případě, že ano, které linie jsou nejdůležitější?
10. Zdůvodněte, proč je zemědělství Severní Ameriky významně přebytkové.
11. Vyhledejte, kterými státy USA, případně Kanady prostupuje kukuřičný, pšeničný a bavlníkový pás.
12. Uveďte některé národní parky USA a Kanady a hlavní předmět jejich ochrany.
13. Vystěhovat se do Ameriky je snem mnoha obyvatel různých kontinentů. Srovnajte národnostní strukturu přistěhovalců na počátku vzniku USA a Kanady a dnes.
14. Severoamerická společnost usiluje ve vztazích mezi lidmi o korektnost. Proto se používají někdy pro nás neobvyklé pojmy, aby nebyl nikdo dotčen. Dokážete některé takové pojmy uvést a vysvětlit?
15. Vyberte si některý ze států USA a některou provincii nebo teritorium Kanady. Vyhledejte o nich podrobnější informace a představte je v podobě stručného encyklopedického hesla.

Vancouver (dějiště ZOH 2010) je jedním z nejkrásnějších měst Severní Ameriky (pohled na Stanley Park).